

SVEA HOVRÄTT

Rotel 0602

Mark- och miljööverdomstolen

svea.avd6@dom.se

Yttrande över överklagande från NCC gällande dom från Mark- och miljödomstolen om fortsatt tillstånd till täktverksamhet och vattenverksamhet på fastigheten Hardeberga 2:32 m.fl. Lunds kommun

Mål: M 899-23

Föreläggande om yttrande

Detta yttrande är skrivet av Leif Runeson och Nils Cronberg, som båda fått föreläggande från Mark- och miljööverdomstolen om att svara. Båda har fullmakt från Lunds Naturskyddsforening, LNF, att företräda foreningen i detta ärende. Se bilaga A. LNF hänvisar till tidigare remissvar, inkl. detaljer och foton.

Yrkande

LNF yrkar att den avkunnade domen från mark- och miljödomstolen, MMD, fastställs, eftersom inga verifierade fakta av vikt har tillkommit i målet. I den kommande domen måste det fastslås att NCC är skyldigt att täta berget så att den naturliga grundvattennivån återställs i rikkärren. Detta krav gäller även om tätningen inte blir helt genomförd innan det nuvarande tillståndet löper ut. Ansvaret måste, oavsett tidsgränser, kvarstå tills en effektiv tätning genomförs.

Inledning

LNF noterar att NCC i mycket liten utsträckning kommenterar eller korrigerar LNF:s yttrande till Mark- och miljööverdomstolen (aktbil. 61 och 65). LNF svarar här på den kritik som NCC riktat direkt mot foreningen samt indirekt mot övriga målsägare i frågor som LNF har behandlat.

Aktbilaga 61

Punkt 1. Angående syn av diabasgångar

LNF noterar att bolaget nu erkänner att diabasgångarna är genombrutna. I all tidigare dokumentation och som utgångspunkt för simuleringarna har bolaget hävdats att diabasgångarna är impermeabla och fungerar som avdelare för grundvattenflödena. Dock fanns det ett indirekt erkännande även tidigare, eftersom

det praktiska influensområdet innehåller upp till fyra diabasgångar i nordost och en i väster, men den kopplingen gjorde inte NCC.

Punkt 2.1 Introduktion

Befintligt täkttillstånd bygger på premisserna att det vid tillståndsgivandet 2003 rådde slutna grundvattenförhållanden i rikkärrensområdena och att förhållandena fortlöpande skulle avrapporteras genom ett kontrollprogram så att eventuella förändringar skulle observeras och åtgärdas. Detta föranleddes av att ett första rikkärr hade torkat ut några år tidigare. Dokumentation som LNF tidigare lagt fram visar att förändringarna sedan dess skett fortlöpande. Bolaget har brutit i rapportering av kontrollprogrammet som endast redovisats med fördröjning och under senare år inte alls (på grund av tidsbrist enligt konsulten, enligt utsaga vid förhandlingen i Lund). LNF finner det märkligt att NCC först kan nonchalera ett kontrollprogram och låta värdefulla habitat bli förstörda, för att i nästa steg hävda att dessa nya förhållanden ska vara ”relevanta referensförhållanden som miljöeffekterna ska prövas mot”. Om en sökande kan hävda nya referensförhållanden i samband med varje nytt tillstånd eller prøvotidsredovisning så är ju tillståndsprocessen och de villkor som gäller nästan meningslösa.

Rikkärren uppfyllde kraven på gynnsam bevarandestatus redan 2005-12-16. Termen rikkärr användes dock inte då, utan rikkärren var inkluderade i naturtypen 7140, totalt 0,3 ha. I bevarandeplanen från 2018-12-30 har rikkärr betecknats som en egen naturtyp, 7230, med arealen 0,48 ha. Eftersom arealen nu var större, var det rikkärren som avsågs 2005-12-16. I den senare bevarandeplanen uppfyllde rikkärren inte kraven på gynnsam bevarandestatus, vilket NCC inte har kommenterat.

LNF kan inte godta att det, som NCC föreslår, får ta 70 år att fylla upp kärren, om det ens är möjligt med föreslagen metod. Skadorna är redan nu så omfattande att det om 70 år inte finns något kvar att rädda. Sannolikt kan inte vattennivån i kärren återställas med hjälp av den föreslagna badsjön, eftersom kärren ligger bortom en hög bergskam som ligger mycket högre i terrängen än badsjöns strand mot väster.

NCC har inte bevisat att några otillåtna skador inom Natura 2000-området inte uppstått. NCC:s argumentation i denna del bygger på stor okunskap om bl.a. de organismer som endast finns i rikkärr och deras livsförutsättningar.

Punkt 2.2.1 Angående utredningars kvalitet och slutsatser

NCC förtecknar ett antal undersökningar som genomförts. Flera av dessa har påkallats sedan LNF påvisat brister och inkonsekvenser i bolagets tidigare material. Nästan inga av dessa modelleringar stöds dock av verifierbara observationer i Natura 2000-området. Måhända håller de hög kvalitet, men de har inte sällan innehållit vilseledande slutsatser. Vad gäller Natura 2000-området har detta lett till att bolaget tvingats backa från tidigare påstående att rikkärren ligger inom områden med slutna förhållanden till att numera medge att det råder öppna förhållanden vad gäller grundvattnet. Det innebär att ytligt och djupt liggande grundvatten har kontakt med varandra och att NCC i princip tvingats erkänna att grundvattnet som tidigare matat rikkärren i stället rinner ner i stenbrottet. Undersökningarna visar också att området har mycket komplexa geologiska förhållanden, med varierande lagerföljder, sprickzoner och diabasgångar, vilket försvårar de simuleringar av vattensänkning på

vilka NCC bygger sina antaganden. Påståendet att ”planerad verksamhet inte riskerar att leda till otillåten skada” saknar grund i verkligheten, vilket också var Mark- och miljödomstolens slutsats. Detta styrks av det nya ”PM – förutsättningar för injektering” där bolaget självt förväntar sig ett så stort inflöde av grundvatten i den ansökta utvidgningen av stenbrottet mot nordost, att man anser det omöjligt att täta berget mot läckage.

Punkt 2.3.1 Angående vattenföring

NCC hävdar att naturliga grundvattennivåer inte har funnits i området under den tid som bolaget varit verksamt där. LNF hävdar motsatsen och menar att de nivåer som fanns när bevarandeplanen 2005-12-16 skrevs och åren närmast efter att den stora diabasgången bröts igenom är naturliga. Då försörjdes rikkärren med kalkinnehållande grundvatten underifrån. LNF stöder sin argumentation med foton och artobservationer, medan NCC inte lagt fram några bevis för sitt påstående.

De enda artuppgifter som finns med i ansökan är några få som endast gäller de områden som skulle ingå i det utvidgade verksamhetsområdet. Dessutom saknas en ekologisk undersökning som visar hur olika arter i de aktuella naturtyperna är beroende av varandra och av egenskaperna hos de mark- och vattenområden i vilka de växer. Man har t.ex. inte nämnt den negativa påverkan på fridlysta grodor och fladdermöss och deras föda som blir följderna av att våtmarkerna torrläggs.

NCC anför att de totala vattenmängder som tillförs bäcken inte har ökat. Vad som däremot har ökat är fluktuationerna, vilket framgår av inlagan. Där anges att det ”i samband med extrem nederbörd” pumpas mycket stora vattenmängder på kort tid. Bäckerna blir därför tidvis översvämmade, och eftersom NCC inte har kontroll på detta så blir rikkärrensområdena också översvämmade och överbelastade med näringspartiklar och slam (suspenderat material av kvartsit) från stenbrottet. Detta är mycket långt från den ”finjustering” av vattenflödet till rikkärren som NCC enligt ansökan säger sig kunna vidmakthålla. Det är också mycket långt ifrån de naturliga hydrologiska förhållandena i rikkärr, som är beroende av ett jämnt flöde av vatten via underjordiska källflöden.

Vid sitt besök i området 2024-10-03 kunde Leif Runeson se att det västra f.d. rikkärret var mycket blött medan de andra f.d. kärren var torra, fastän ett rekordstort regn fallit över lundatrakten en vecka innan. Vattenpumpningen pågick, men i betydligt mindre omfattning än tidigare under 2024. En del av vattnet kom från en öppen trädgårdsslang utan spridarordning. Detta kan omöjligen beskrivas som en ”finjustering”. I de torra f.d. kärren växer bl.a. björnbär och tistlar, växter som kräver en torr miljö och inte kan trivas i ett kärr.

Punkt 2.4.1

Enligt NCC är de kärren man anser finns kvar beroende av bolagets uppumpade vatten. Detta är i grunden fel, eftersom de allra flesta ligger högre i terrängen än den bäck till vilken NCC pumpar sitt vatten. Om man fortsätter att bevattna med uppumpat nitratrikt vatten från stenbrottet får man ett slätterkärr med god potential för höproduktion, men man får absolut inget rikkärr. NCC gör ingen skillnad mellan

olika typer av våtmarker, vilket är en feltolkning av Natura 2000-beslutet och bevarandeplanen samt strider mot mångårig ekologisk vetenskap.

Punkt 2.6.1

NCC påstår att någon tätning av berget ännu inte har skett vid Lovénsjön som ligger i anslutning till Sydstens stentäkt vid Dalby utan menar att Sydsten planerar att genomföra injektioner 2025. Eftersom tätningen redan är genomförd har LNF anfört Sydstens stentäkt vid Dalby som ett exempel på en verksamhet som tar ansvar för att minimera sin miljöpåverkan. NCC hävdar dock att det saknas förutsättningar för motsvarande åtgärder i Skrylletäkten eftersom ”hela bergssidan är att betrakta som vattenförande” och bolaget ”har mycket god kunskap om bergets vattenförande förmåga”. Denna ”goda kunskap” ifrågasätts av LNF, som vid upprepade tillfällen efterfrågat en detaljerad redovisning av vattenförande zoner. NCC:s ”PM – förutsättningar för injektering” innehåller inte någon sådan redovisning. LNF har med stöd av kurslitteratur i geologi från universitetet tidigare beskrivit vilken roll skarven mellan diabasgångarna och omgivande berg har för vattenföringen. NCC har inte framfört några sakskalet mot detta, utan hävdar bara, utan att framlägga några bevis, att hela bergssidan läcker. I så fall skulle det finnas läckage från övriga sidor av stenbrottet, eftersom berggrunden är densamma, men något sådant läckage har inte kunnat iakttas.

NCC ifrågasätter att tätning leder till slutna grundvattenförhållanden, dock utan att framlägga några bevis. LNF påminner om att slutna förhållanden gällde 2005 när den stora diabasgången bröts igenom, vilket NCC håller med om. Därför gäller det att återställa de grundvattenförhållanden i Natura 2000-området som gällde då. Detta gör man säkrast genom att förhindra att grundvattnet rinner ner i stenbrottet, dvs. genom att täta inflödet från den stora diabasgången och från den som kommer från det nedlagda stenbrottet.

NCC hävdar att ingen tätning har skett längs kanten mot Lovénsjön i närheten av Sydstens stentäkt vid Dalby. Detta stämmer dock inte med vad Sydsten framförde under förhandlingen med MMD, inte heller med synen i fält. Leif Runeson deltog i båda. Under förhandlingen berättade Sydsten om sitt arbete med tätningsåtgärder och redovisade några alternativa lösningar, vilka man hoppades skulle lösa problemet inom ett par år. Sydstens erfarenheter stämde väl med dem som gjordes under arbetet med Citytunneln, vilket Leif Runeson i sin roll som miljöchef på VA Syd var mycket delaktig i. Eftersom det kunde finnas sprickor högre upp i berget, som gav nya läckage där vilka i sin tur behövde tätas, bad Sydsten om en lång tid för att fullfölja arbetena, vilket beviljades av domstolen.

Att berget vid Lovénsjön verkligen tätats visas också av att sjöns vattennivå höjts. Detta hade inte varit möjligt om inte berget tätats, eftersom all erfarenhet visar att berg med många sprickor som regelbundet utsätts för rinnande vatten inte kan täta sig själv. Om NCC har rätt om att tätning inte genomförts, skulle ju det regn som fallit under de 15 år som vattenytan varit sänkt ha höjt vattenytan igen. Se även Bilaga B.

Ett stort problem är att NCC borde ha förstått att det ökade flöde som uppstod när bolaget bröt igenom en diabasgång 2005 skulle leda till problem för

grundvattenföringen i Natura 2000-området, och då vidtagit åtgärder. I stället har bolaget valt att i det längsta förneka negativa effekter på naturtyper och arter i Natura 2000-området. Av NCC:s underlag framgår det att det kommer att ta lång tid att uppnå vattennivåer i stentäkten som återställer tidigare hydrologiska förhållanden, om ens någonsin. Det framgår också att NCC kommer att vidmakthålla flödet i bäcken under en begränsad tid efter avslutad stentäkt. Det finns alltså ett latent problem med att försörja Natura 2000-områdets bäck och kärr samt Boisens dammar med vatten i framtiden oavsett när stentäkten avslutas. Eftersom NCC förväntar sig att det finns sprickzoner i berget mot Natura 2000-området i den planerade utvidgningen skulle detta problem ytterligare accentueras om bolaget fick ett förnyat brytningstillstånd, vilket också Mark- och miljödomstolen konstaterade i sin dom.

Aktbilaga 65

NCC upprepar många av sina tidigare påståenden, fortfarande utan bevis. Kommentarer till dem finns ovan och upprepas i regel inte här. LNF vill dock komplettera sitt remissvar med en överblick och några detaljer.

LNF vidhåller att NCC:s verksamhet utgör ett allvarligt hot mot Natura 2000-området Måryd-Hällestad och bestrider NCC:s argumentation på tre grundläggande punkter.

1. Rikkärrens tillstånd och orsaken till förändringarna

LNF ser NCC:s argument om att rikkärren i Natura 2000-området alltid varit beroende av vattenåterföring från stenbrottet som direkt felaktigt och stridande mot både den historiska dokumentationen och relevant ekologisk vetenskap.

I bevarandeplanen från 2005, innan den stora diabasgången bröts igenom, beskrivs rikkärren som i huvudsak opåverkade av bäckvattnet och primärt försörjda av naturligt källvatten. Enligt LNF är genombrottet av den stora diabasgången 2005 den direkta orsaken till den negativa utveckling i rikkärren som därefter kunnat iakttas.

Att NCC under lång tid påverkat vattenbalansen i området genom sin verksamhet befriar inte bolaget från skyldigheten att skydda Natura 2000-områdets värden, vilket NCC även medger i sitt yttrande.

Detta bekräftas även av Länsstyrelsens bedömning i bevarandeplanen från 2018, där rikkärren inte längre uppfyllde kraven för gynnsam bevarandestatus.

2. Nödvändigheten av bergtätning

LNF anser att NCC:s invändningar mot bergtätning är ogrundade.

NCC har under hela processen motsatt sig att täta berget och hävdat att det är en dyr och ineffektiv metod.

Samtidigt visar Sydstens agerande i Dalby stenbrott att bergtätning är en fullt genomförbar och effektiv metod för att begränsa negativ påverkan på Natura 2000-områden med liknande natur och geologiska förutsättningar.

I sin argumentation bortser NCC från att tätning inte nödvändigtvis behöver innebära en fullständig tätning längs hela bergssidan, vilket bolaget föreslagit i ett tidigare yttrande.

LNF menar att NCC inte på ett trovärdigt sätt utrett olika tätningsmetoder och omfattning. En mer strategisk tätning, fokuserad på de mest kritiska punkterna, skulle kunna vara både tillräckligt effektiv och ekonomiskt försvarbar.

NCC har inte presenterat något annat trovärdigt alternativ som säkrar att underjordiskt grundvatten försörjer rikkärren.

3. NCC:s bristande trovärdighet

LNF anser att NCC:s agerande i detta mål uppvisar en oroande brist på transparens och tillförlitlighet. I sina yttranden till domstolen har NCC vid upprepade tillfällen presenterat motsägelsefulla uppgifter och undanhållit relevant information, vilket försvårat en rättvis bedömning av ärendet.

Några exempel på detta följer här:

Motsägelsefulla uppgifter om de geologiska förhållandena: NCC har vid olika tidpunkter lämnat motstridiga uppgifter om bergets beskaffenhet, bland annat genom att först hävda att diabasgångarna är täta för att senare påstå att de kan vara genombrutna. Detta är tydligt när det gäller det praktiska influensområdets gränser. NCC har vidare förnekat att stenbrotten i Skrylle och Hardeberga ligger i samma geologiska formation. I verkligheten är bergets kvalitet i Skrylle inte unik, utan samma stenkvalitet återfinns strax intill i Hardeberga.

Avsaknad av fullständiga data och underlag: NCC har inte rapporterat kontrollprogrammet för Natura 2000-området sedan 2018. Dessutom saknas data från mätpunkter av vattenstånd i jord i anslutning till rikkärrensområdena, vilket försvårar en bedömning av den faktiska påverkan på området.

Selektivt användande av information: NCC har i sin argumentation valt att lyfta fram information som gynnar bolagets sak, samtidigt som man underlåtit att ta upp viktiga aspekter som talar emot den. Ett exempel är den kraftiga ökningen av bortpumpade vattenmängder efter att den stora diabasgången bröts igenom, vilket NCC underlåtit att kommentera.

Slutsatser

NCC har inte kunnat bevisa att verksamheten kan bedrivas utan att orsaka betydande skador på Natura 2000-området Måryd-Hällestad.

LNF anser att NCC:s förslag om att optimera vattenåterföringen inte är en ändamålsenlig åtgärd för att säkerställa bevarandet av Natura 2000-områdets naturtyper och arter.

Enligt LNF är bergtätning den enda långsiktigt hållbara lösningen för att skydda Natura 2000-områdets rikkärr.

Genom sitt förnekande av fakta om läckagen in till stenbrottet och sin ovilja att noga undersöka dem har NCC fördröjt verksamma motåtgärder. Om denna förhållning fortsätter till efter att tillståndstiden gått ut, så kommer kostnaderna för de av NCC orsakade skadorna att skjutas över på skattebetalarna. Detta får inte ske, vilket MMD höll med om. Därför måste NCC åläggas att täta berget i den kommande domen genom ett separat beslut som inte är kopplat till när tillståndet går ut.

Eftersom NCC i sitt överklagande inte har tillfört några verifierade fakta av vikt kan överklagandet inte accepteras. Uppgifter om naturtyper och artförekomster i det område som berörs av den pågående verksamheten saknas nästan helt i ansökan, särskilt när det gäller utrotningshotade och fridlysta arter, vilket gör att det saknas underlag för domstolen att lämna tillstånd till fortsatt verksamhet.

För Lunds Naturskyddsförening

Underskrift

Per Blomberg, ordförande

Bilagor

A. Fullmakt för Leif Runeson och Nils Cronberg att företräda Lunds Naturskyddsförening.

B. Bergtätning i Dalby gamla stenbrott.

C. Besök i Måryd 24-10-03